

СТАН УСВІДОМЛЕННЯ ПОНЯТТЯ «ОСОБИСТІТЬ» СТУДЕНТАМИ – МАЙБУТНІМИ УЧИТЕЛЯМИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті висвітлено підготовку, хід та результати наукового педагогічного опитування у формі письмового анонімного анкетування. Дослідження розкриває сучасний стан усвідомлення студентами – майбутніми учителями англійської мови поняття «особистість» і якостей особистості. Узагальнено емпіричні дані щодо особистостей-орієнтирів для студентів, особистостей-антиподів; якостей особистості, яких студенти хотіли б набути чи позбутися, шляхів розвитку особистості. Опитування дозволило діагностувати стан проблеми, намітити шляхи її вирішення.

Ключові слова: *аналіз, анкетування, підготовка вчителя англійської мови, особистість, якості особистості, розвиток особистості.*

Мова – це зброя, особливо це актуально зараз, у часи жорстоких інформаційних воєн. Але кому ми даємо в руки цю зброю? З якою метою її буде використано?

Згідно Закону України «Про освіту», метою освіти визначено всебічний розвиток людини як особистості [1]. У Навчальних програмах з іноземних мов для 5-9 класів ця мета розкривається таким чином: вчителі англійської мови мають розвивати та здійснювати соціалізацію особистості учнів [5]. Тобто поняття «особистість» є ключовим у формулюванні як мети освіти загалом, так і мети навчання англійської мови у середній школі зокрема. Нами було сформульовано питання: наскільки студенти – майбутні учителі англійської мови усвідомлюють поняття «особистість».

Щоб дізнатися про сучасний стан усвідомлення студентами – майбутніми учителями англійської мови поняття «особистість» та довідатися про орієнтири студентів щодо розвитку особистості, нами було проведено наукове педагогічне опитування у формі письмового анонімного анкетування. Опитування проводилось з 19 по 30 березня 2018 року. Анкетуванням було охоплено 143 студентів 1-4 курсів спеціальності 014.02 Середня освіта (Мова і література (англійська)) філологічного факультету Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.

Метою цієї статті є висвітлення результатів проведеного анкетування на першому курсі. Оскільки стаття є відображенням результатів емпіричного дослідження, завданнями статті є: описати спосіб отримання емпіричних даних; висвітлити фактичний матеріал, отриманий внаслідок дослідження; здійснити його первинне узагальнення; діагностувати стан проблеми та окреслити шляхи її вирішення.

Отже, фактичний матеріал ми одержали завдяки розробленій нами анкеті. На аркуші паперу формату А4 було розміщено 3 частини опитування: звернення до респондента, запитання і паспортчика.

У зверненні до респондента зазначалося, що це анонімне анкетування, і всі поля є обов'язковими для заповнення; повідомлялася мета – оптимізація підготовки вчителя англійської мови; та формулювалося завдання: будь ласка, уважно прочитайте запитання і постарайтеся якомога детальніше й точніше записати свої відповіді на них, висловлюючи власну точку зору.

У другій частині анкети було сформульовано 7 запитань відкритого типу. Пілотне дослідження, що проводилось тижнем раніше, мало 5 запитань:

1. На Вашу думку, що таке особистість?
2. Перелічіть якості особистості.
3. Кого з відомих осіб сучасності (серед видатних українських або зарубіжних діячів у різних суспільних сферах) Ви вважаєте особистостями і чому?
4. На Вашу думку, які Ваші якості особистості потребують розвитку й удосконалення?
5. Які Ви бачите для себе шляхи удосконалення названих Вами у пункті 4 якостей особистості?

Аналіз результатів пробного анкетування дозволив сформулювати ще 2 запитання, необхідність у яких логічно випливає з наявних відповідей студентів під час пілотного анкетування. Запитання вибудовувались від загального до конкретного. Перших три запитання залишились незмінними: відповідь на перше розкриває загальне уявлення студентів про поняття «особистість»; відповідь на друге – конкретизує це уявлення; відповідь на третє запитання дозволяє дізнатися про «особистості – орієнтири» для студентів (приклади конкретних людей, чий погляд на життя розділяють студенти). Четверте запитання було сформульовано після проведення пілотного дослідження і мало на меті дізнатися про те, які якості особистості студенти вважають негативними (Хто з відомих Вам людей сучасності, на Вашу думку,

наділений негативними якостями як для особистості і якими саме?). П'яте запитання (На Вашу думку, які Ваші якості особистості потребують розвитку й удосконалення?) суголосне другому і третьому запитанням, розкриває та підтверджує їх. Шосте запитання (Яких Ваших особистих негативних якостей Ви хотіли б позбутися?) співвідноситься із четвертим. Сьоме запитання (Які Ви бачите для себе шляхи удосконалення названих Вами у пункті 4 якостей особистості?) спонукає студентів замислитися над стратегією саморозвитку.

Таким чином, вивчивши відповіді студентів на запитання анкети можемо уявити систему координат, у якій живуть студенти – майбутні вчителі англійської мови, від ідеальної, на думку студента, особистості, до особистості-антипода та їхніх характеристик. Крім того, запитання допомагають зрозуміти, наскільки студенти здатні до формулювання цілей саморозвитку.

У третій частині анкети, згідно вимог до такого роду досліджень, розміщено паспортничку, що відображає стать, місце народження респондента та віросповідання. Вік та зайнятість відомі апіорі: вік студентів першого курсу – 17-18 років; другого – 18-19; третього – 19-20; четвертого – 20-21. Ми навмисне не включали ці параметри до паспортнички, для того, щоб максимально впевнити студентів у анонімності анкетування.

Перед анкетуванням проводилась усна настанова. Повідомлялось, що студенти можуть допомогти у проведенні наукового дослідження, метою якого є оптимізація підготовки майбутніх учителів англійської мови. Наголошувалось, що анкета є анонімною, всі поля є обов'язковими для заповнення. Повідомлявся час, виділений для роботи: на заповнення анкети студентам надавалось 10-15 хвилин часу із розрахунку 1-2 хвилини на кожне запитання. Кількість часу була зумовлена потребою отримати спонтанні, а отже й найбільш правдиві відповіді.

Перейдемо до власне аналізу отриманих результатів.

На 1 курсі 54 студенти 17-18 років заповнили анкети, з них – 7 (13%) юнаків, 42 (78%) – мешканці міст, 2 – представників ісламського віросповідання, 2 – агностика, 1 – незалежний баптист, 3 – атеїсти, 1 – буддист, 1 – не відносить себе до жодної релігії, решта 44 (81%) – православні християни. Відбраковано 10 (19%) анкет у зв'язку з наявністю незаповнених полів. Досить великий показник відбракованих анкет говорить про те, що студенти побоюються висловлювати свою точку зору письмово, усе ж таки не довіряючи анонімності опитування. На підтвердження такого висновку свідчить і те, що під час самого анкетування декілька студентів у кожній групі заперечували, що анкетування є анонімним, мотивуючи це тим, що їхній викладач знає почерк студентів. Тоді, з метою заспокоїти респондентів, ми повідомляли, що їхній викладач доступу до анкет не матиме. Окрім того, оскільки незаповнені поля не містили відповідей типу: «Не знаю», робимо припущення, що респонденти серйозно поставились до анкетування і просто не встигли сформулювати свою думку належним чином.

Із 44 релевантних анкет першого курсу 33 (75%) студенти визначали поняття «особистість» через ключове слово «людина». Решта 12 – через такі поняття як: «індивідуальність», «особа», «індивід», «представник біологічних організмів». Наприклад: *Особистість – це індивідуальність з високою думкою*. Думати наразі здатен і штучний інтелект. То чим тоді людина від нього відрізняється? Чи, відповідно до поданого вище визначення не відрізняється? Тоді штучний інтелект повинен мати такі ж права, як у людини?

У наступному запитанні анкети студенти мали перелічити якості особистості. Ми округлюємо результати до цілих чисел за математичним принципом. Серед якостей приблизно 36% респондентів визначили чесність / ширість, 34% – впевненість, 25% – доброту, 16% – цілеспрямованість, 14% – власну думку. Лише 9% (4 студенти) зазначили відповідальність серед інших якостей особистості. Такі якості особистості були зазначені лише один раз: альтруїзм, бажання розвиватися та гідність. Крім того, були й такі формулювання: байдужість до думки інших, егоїзм, клаптик нахабності. Вочевидь, студенти описують ідеал, до якого прагнуть. Респонденти воліли би бачити навколо себе людей чесних, впевнених, добрих та цілеспрямованих. На превеликий жаль, лише 4 студенти згадали чи не про найактуальнішу якість сучасності – відповідальність. Жоден із них не конкретизував, що відповідальність може бути як за свої дії, так і за бездіяльність. Показовим у цьому контексті може бути діалог, що відбувся на практичному занятті з педагогіки між студентом першого курсу та викладачем. Спостереження заняття ми здійснювали у березні 2018 р. на філологічному факультеті НУЧК імені Т. Г. Шевченка. Тема заняття – «Особистість». Викладач задав запитання: «Чи вважаєте Ви себе особистістю? Аргументуйте». Студент зазначив, що він є особистістю, оскільки має власну точку зору, вмє її відстоювати, може самостійно діяти. На додаткове запитання (А чи відповідаєте Ви за свої дії?) студент дав стверджувальну відповідь, але надав думку не розвивав (щодо відповідальності за бездіяльність). Жоден студент із групи не доповнив відповідь свого одногрупника. Постає питання усвідомленості студентами – майбутніми учителями англійської мови сутності поняття «особистість», що є ключовим у цілях навчання. Якщо студенти не усвідомлюють поняття «особистість», то як же вони будуть виховувати особистості своїх учнів?

У цьому зв'язку ми поділяємо думку О. О. Леонтьєва: «Ребёнок не может быть полноценным членом общества, если в обучении недостаточно реализуется личностно-образующая функция обучения. ... Это предъявляет особое, новые, весьма повышенные требования и к личности учителя» [4, 305]. На нашу думку, заклад вищої освіти, що готує майбутніх учителів, має не просто висувати певні

вимоги до студентів, а й допомогти у розвитку особистості. І починати таку підготовку ми пропонуємо з усвідомлення поняття «особистість».

У третьому пункті анкети студенти мали дати відповідь на запитання: кого з відомих осіб сучасності Ви вважаєте особистостями і чому. П'ятеро респондентів (11%) зазначили, що кожна людина є особистістю, всі люди унікальні; по троє студентів (7%) відзначили Бреда Піта (*вольовий*), Вакарчука (*має власну точку зору, яку завжди відстоює*), Зеленського (*не боїться казати те, що думає, лідер*), Злату Огневич; по двоє респондентів (5%) виокремили Ангелу Меркель (*впевнена у собі людина*), Барака Обаму, Мішель Обаму (*сильна особистість, своїми діями спонукає інших*), Тіну Кароль (*незважаючи на її відомість, залишається, перш за все, людиною; впевнена у собі*), Хью Джекмана (*вольовий*); так само двоє написали, що не знають таких людей. По одному респондентові (2%) назвали: Анджеліну Джолі, Біла Гейтса (*сам піднявся*), Джамалу, Джона МакАртура, Ділана О'Брайяна, Єсеніна, Жижченко Наталію (*відроджує українську музику*), Зейна, Ілона Маска (*винахідник, філантроп*), Кафку (*невпевненість*), Королеву Єлизавету II, Кріса Поля, Лесю Українку, Ліну Костенко (*має і відстоює свою думку*), Лірника Антона (*має власні погляди*), Мартіна Лютера Кінга (*стояв на своїх інтересах, захищав людей, відстоював права афроамериканців*), Мессі, Михайла Поплавського, Монатіка, Ніка Вуйчича, Ольгу Фреймут, Параджанова (*геніальний режисер*), П. Порошенка, Пушкіна, Роналдо, Саакашвілі, Самбурську (*вміє проявляти свої емоції відкрито та відстоювати свою думку*), Стівена Кінга (*зробив вклад у розвиток літератури по всьому світу*), Стівена Хокінга (*величезний внесок у науку*), Тейлор Свіфт (*вольова*), Тетяну Денисову (*надихає та спонукає своєю творчістю до саморозвитку та самопізнання*), Тодурова Бориса (*хірург рятує життя*), Тома Елліса, Трампа (*має і відстоює свою думку*), Тютюнник О., українських параолімпійців, Хаяо Миядзакі (*робить те, що йому подобається, несе людям радість*), Т. Г. Шевченка, Шевченка Андрія (*розвиває збірну України*), Ярмоленка Андрія (*піднявся з низів*).

Такі результати свідчать про те, що у респондентів немає чітких орієнтирів (у кожного – власний кумир, або зовсім немає), немає «героя нашого часу», який би об'єднував молодь. Крім того, прослідковується ілюзорність ідеалів: студенти сприймають гру акторів, співаків, артистів за справжнє життя. Із 50 згаданих особистостей – 20 (40%) артисти, деякі з них згадуються по тричі, двічі. Загалом виходить, що більше половини студентів мають ілюзорні ідеали. І жоден із них не назвав своїх батьків, родичів, учителів. 21 респондент (62%) у тій чи іншій формі аргументує свій вибір наявністю у згаданих особистостей впевненості (а у випадку з артистами – це якості героїв, яких ці артисти зображають): має власну точку зору, яку завжди відстоює; не боїться казати те, що думає, лідер; впевнена у собі людина; сильна особистість, своїми діями спонукає інших тощо. Більше половини з названих особистостей – українці, що свідчить про патріотизм молоді. Біля третини з названих – це поети, письменники, режисери (адже факультет – філологічний), спортсмени (наявність семи респондентів чоловічої статі зіграло свою роль), навіть згадуються один американський проповідник-кальвініст, хірург і один викладач власного університету (є над чим працювати). Семеро (14%) серед згаданих – сучасні політики.

Вік студентів першого курсу (15-18 років) відносять до ранньої юності та характеризують як групу населення, що найбільш активно споживає культуру і має високий рівень пізнавальної мотивації [2, с. 183]. Саме тому, на нашу думку, маємо виховувати «споживання» культури студентами, щоб могли розрізнити «істинне» від «отруйного» і справжнє від гри.

Сьогодні популярним стало гасло розвивати критичне мислення, але, на наше переконання, розвивати критичне мислення можливо лише за умови, що особистість є обізнаною в багатьох галузях, що не завжди відповідає рівню випускників наших шкіл. Тому одним із багатьох способів навчання, як відрізнити «істинне» від «отруйного», на нашу думку, може бути медіаосвіта. Тим більше, концепція медіаосвіти в Україні розроблена [3] та впроваджується у навчання.

На четверте питання «Хто з відомих Вам людей, на Вашу думку, наділений негативними якостями як для особистості і якими саме?» отримано такі відповіді: Ані Лорак, Бузова (*зухвалість*), Гітлер (*використовував свою харизму проти інших людей*), Гітлер, Сталін (*схильність до завоювання світу*), Гончаренко Олексій (*продажні і брехливі політики*), Джастін Бібер (*зухвалий, егоїст*), Дорофєєва Надія, Жириновський В. (*самовпевнений*), знайомі деякі (*грубість, агресивність*), Кафка (*невпевненість*), кожен має позитивні і негативні якості, для когось вони – недоліки, для інших – позитивні якості; у кожного є якісь негативні якості; Лещенко Сергій (*продажні і брехливі*), люди, що зраджують своєму оточенню і своїм поглядам та принципам; не знаю – мене не оточують такі люди; 11 (25%) респондентів назвали політиків (*брехливість, власність, лицемірство; егоїзм, жадібність, діють за принципами софістики – переконують людей у тому, чого немає; егоїзм, тихатість, самолюбство; жадоба, бажання триматися на місці заради зв'язків та грошей; обманюють людей; продажні та брехливі; зловживання владою; брехливість, лицемірство, жадібність, недотримання обіцянок*); Потапенко Олексій (*український поп-співак*); Сагайдачний; Світлана Лобода; Сковорода; Трамп (*расист*); *уперті люди*; Янукович (*брехливість, корумпованість, егоїзм; слабкість*).

Очевидна заполітизованість студентів – велика кількість «антигероїв» з політичної сфери й одночасно – відображення кризи в суспільстві, у якому немає єдиної ієрархії загальноприйнятих цінностей. Добре, що студенти мають негативний життєвий досвід, але головне, щоб не було, як у прислів'ї: «У чужому оці смітинку бачимо, а у своєму колоди не помічаємо».

Насправді, немає, на кого рівнятися. Причина – відсутність виховання. Людина, за якою підуть інші – сама по собі не з'явиться, таку людину треба виховати. Вона має бути з позитивними якостями і з максимально нівельованими негативними якостями, зазначеними вище.

Щодо точки зору, що «кожен має свої недоліки» – чи означає це, що потрібно приймати ці недоліки? Ну проїхала людина на червоне світло, ну збила на смерть іншу людину – ну такий в цієї людини недолік – зневажливо ставитись до правил дорожнього руху. Треба прийняти її такою, якою вона є? Ну займається школяр цькуванням інших, ну такий у нього недолік, теж будемо приймати таким, який він є?

На п'яте запитання (Які Ваші особисті якості потребують формування, розвитку й удосконалення?) студенти відповіли таким чином: 27 (61%) респондентів зазначили впевненість; 10 (23%) – врівноваженість; 7 (16%) – цілеспрямованість. Далі – 5 (11%) – комунікабельність; 4 (9%) – організованість; решта названих якостей: сміливість, терплячість, уважність, працьовитість, наполегливість, повага до інших, порядність, пунктуальність, творчість, чесність, чуйність, щирість.

Отже, 60% респондентам не вистачає впевненості. На нашу думку, це пов'язано з відсутністю вмотивованості (цілеспрямованості) – адже 16% студентів назвали цілеспрямованість серед якостей, які вони хотіли б набути. Курс «Вступ до спеціальності» може допомогти в усвідомленні цілей навчання і таким чином сприяти розвитку впевненості.

На другому місці – врівноваженість, що, на нашу думку, також пов'язано із впевненістю та цілеспрямованістю, оскільки студент, який усвідомлює цілі навчання та за допомогою викладача бачить шляхи їх досягнення, спокійно (врівноважено) просувається вперед.

Лише один раз були зазначені такі якості, як: чесність, чуйність, порядність, повага до інших. При цьому, серед якостей особистості, які називали студенти у другому запитанні, чесність – на першому місці (36%). Тобто студенти бачать себе чесними, чуйними, порядними і з повагою ставляться до інших. Є відправна точка, з якої можна починати розвивати особистість студентів далі у напрямку відповідальності за свої дії та бездіяльності.

На шосте запитання (Яких Ваших особистих негативних якостей Ви хотіли б позбутися?), студенти дали таку відповідь: невірноваженість (36%), невпевненість (36%), лінощі (34%), далі – впертість, егоїзм, злість, нетерпіння, беземоційність, жадібність, замкнутість, наївність, неуважність, перфекціонізм, самовпевненість. Невірноваженість пов'язана з невпевненістю. Невпевненість, як ми вже зазначали вище, «лікується» постановкою перед студентами чітких цілей і напрямків руху. Лінощі долаються працею – за умов щоденної підготовки до занять з практики усного та писемного мовлення це легко організувати.

На сьоме запитання (Які Ви вбачаєте для себе шляхи формування, розвитку й удосконалення названих Вами у пункті 5 якостей?) студенти дали такі відповіді: 18 (40%) респондентів назвали самовдосконалення (вчитись на власних помилках; поставити мету і досягти її; працювати над собою; розвивати в собі гармонійну особистість); 10 (23%) пропонують діяти (бути впевненим, рішучим, вольовим; набувати досвід; не відступати перед труднощами; перебувати на публіці, щоб подолати страх; розробити план і досягати мети); 8 (18%) не знають таких шляхів; 5 (11%) вважають, що спілкування з людьми, які вже досягли цього, допоможе зрозуміти, як вони цього досягли, спробувати перейняти їхній досвід; 4 (9%) пропонують щоденно планувати дії, самоорганізовуватись, вести щоденник; по троє респондентів (7%) радять відвідувати спеціальні тренінги, гуртки, курси; здійснювати самоконтроль; читати багато книжок. Серед поодиноких порад є: виховання стійкості духу; мандрувати; навчитися слухати людей, які бажають мені добра; полюбити себе; пошук натхнення, щоб подолати ліню; розвивати силу волі; стати впевненим у собі.

Як бачимо, респонденти формулюють цілі, а засобів їх досягнення бачать небагато (5 порад): спілкування з людьми, які вже досягли цього; зрозуміти, як вони цього досягли; спробувати перейняти їх досвід; щоденно планувати дії; відвідувати спеціальні тренінги, гуртки, курси; читати багато книжок; навчитися слухати людей, які бажають мені добра.

Майже половина студентів написали про самовдосконалення. А хто буде контролювати результат самовдосконалення? А якщо ціль була обрана хибно? Самовдосконалюватись у «байдужості до думки інших, егоїзмі, нахабстві» (як було зазначено в одній з відповідей студента на 2 запитання анкети)?

Щодо тренінгів, то на нашу думку, – це «лікбез», а фундаментальну підготовку може дати тільки заклад вищої освіти. Тренінги стали популярними саме в наш час, коли у гонитві за результатом (швидко отримати якісь знання, щоб швидше за інших досягти успіху – матеріальних благ) втрачається якість, не формуються навички та вміння, переконання, а, отже, і не набувається компетентність.

Отже, проблема усвідомлення студентами – майбутніми вчителями англійської мови поняття «особистість», що входить до складу глобальної мети їх майбутньої професійної діяльності існує. Як показали результати проведеного нами дослідження, лише 75% респондентів визначили поняття «особистість» через слово «людина». Лише 9% (чотири студенти) зазначили відповідальність серед інших якостей особистості. Навіть якщо студенти зазубрять «правильне» визначення особистості та якості особистості, це будуть лише знання, а нам потрібна звичка, переконання бути чесним, добрим, відповідальним тощо. Невичерпні можливості набуття позитивного досвіду у розвиткові особистості, щоб стати зразком для своїх майбутніх учнів, надають студентам заняття з практики усного та писемного мовлення. Постає питання організації таких занять, що мають «особистісно-утворювальну функцію».

У подальших публікаціях ми висвітлимо результати анкетування студентів 2, 3 та 4 курсів і проведемо порівняльний аналіз між курсами.

Використані джерела

1. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Зимняя И. А. Педагогическая психология / И. А. Зимняя. – М : Логос. – 2003. – 384 с.
3. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mediaosvita.org.ua/2013/11/18/kontseptsiia-vprovadzhenia-mediaosvity-v-ukraini/>
4. Леонтьев А. А. Язык и речевая деятельность в общей и педагогической психологии: Избранные психологические труды / А. А. Леонтьев. – Москва – Воронеж : НПО «МОДЕК». – 2001. – 448 с.
5. Навчальні програми з іноземних мов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/programi-inozemni-movi-5-9-12.06.2017.pdf>

Смолина С. В.

СОСТОЯНИЕ ОСОЗНАНИЯ ПОНЯТИЯ «ЛИЧНОСТЬ» СТУДЕНТАМИ - БУДУЩИМИ УЧИТЕЛЯМИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

В статье освещена подготовка, ход и результаты научного педагогического опроса в форме письменного анонимного анкетирования. Исследование раскрывает современное состояние осознания студентами – будущими учителями английского языка понятия «личность», ее качеств. Обобщены эмпирические данные относительно личностей-ориентиров студентов и личностей-антиподов; качеств личности, которые студенты хотели бы развить / избавиться; пути развития личности. Опрос позволил диагностировать состояние проблемы, наметить пути ее решения.

Ключевые слова: анализ, анкетирование, подготовка учителя английского языка, личность, качества личности, развитие личности.

Smolina S. V.

THE STATE OF FUTURE TEACHERS OF ENGLISH AWARENESS OF THE CONCEPT «PERSONALITY»

According to the Law «On Education», the purpose of education is development of a personality. English teachers should develop and implement the socialization of pupils' personalities. The concept "personality" is the key in the formulation of both the purpose of education in general and the purpose of teaching English in particular. To find out the current state of the future teachers' of English awareness of the concept "personality" we conducted a written anonymous questionnaire. The article highlights the preparation, progress and results of the survey.

The results have shown that about 36% of respondents identified honesty / sincerity as the main personal quality, 34% – confidence, 25% – kindness, 16% – purposefulness, 14% – personal opinion. Four students only noted responsibility among other personality traits. If students are not aware of the concept "personality", their ability to educate pupils' personalities is doubtful.

In our opinion, the university, which trains future teachers, should not only put forward certain requirements for students' professional skills, but also develop their personality. We suggest beginning with clarifying the meaning of the concept "personality".

The survey revealed that students take the performance of the actors, singers, and artists for real life. None of them named their parents, relatives or teachers as their ideal of a personality. The survey has also shown politicization of students' minds – they named a large number of "anti-heroes" among politicians.

The investigation reflects the crisis of generally accepted values in the society. To our mind, the classes in practice of oral and written English have inexhaustible opportunities for developing students' personalities if properly organized, and personality-forming oriented.

In further publications, we will highlight the results of the survey of the 2nd, 3^d and 4th-year students and conduct a comparative analysis of them.

Key words: analysis, questionnaire, preparation of English language teachers, personality, personality qualities, personality development.

Стаття надійшла до редакції 27.08.2018.